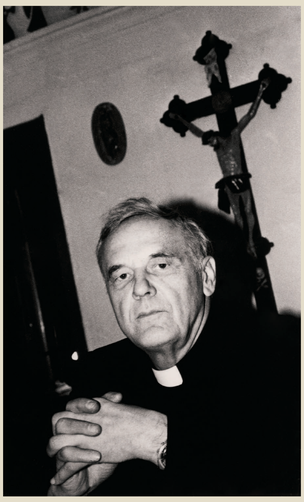
Monsinjoro išminties ir darbų šviesa

Sakralinio meno puoselėtojas Monsinjoras Albertas Talačka (1921–1999) 1969 m. į Anykščius atvyko iš Rokiškio, kur jis jau buvo įgijęs svarbios bažnytinio paveldo, pažeisto per karą, atkūrimo patirties.

Puikiai išmanydamas sakralinį meną, turėdamas išlavintą skonį, per beveik trejetą dešimtmečių tipiniais bažnytinio meno kūriniais dekoruotą Anykščių bažnyčią ir šventorių papuošė profesionalių menininkų sukurtais originaliais darbais – vitražais, skulptūromis, paveikslais, bareljefais. Testamentu Monsinjoras Anykščių parapijai padovanojo per visą gyvenimą sukauptą unikalią dailės kūrinių kolekciją, vertingą humanitarinę bibliotekėą bei reikšmingą archyvą, kurie Anykščiuose pristatomi Sakralinio meno centre.

Iš Mons. A. Talačkos asmeninio archyvo
Fotografas Jonas Janevičius

Kunigo monsinjoro Alberto Talačkos, ilgamečio Anykščių Šv. Mato parapijos klebono, šiemet lapkričio mėnesį minimas gimimo šimtmetis skatina mus sutelkti dėmesį į jo gyvenimo svarbiausias idėjas, reikšmingiausius darbus, jo gilios ir visapusiškos, toli savo gyventą laiką pralenkusios asmenybės šviesą. Natūraliai silpstant besikeičiančio laiko anykštėnų atmintyje monsinjoro pastoracinės veiklos atsiminimui, vis labiau ėmė išryškėti, išsigryninti jo didieji darbai – per daugiau nei 20 metų sumanyta ir įgyvendinta kultūrinė Anykščių Šv. Mato bažnyčios praturtinimo vertingų profesionalių meno kūrinių kolekcija misija, kurią vainikavo po monsinjoro mirties jo parapijai dovanotų dailės vertybių kolekcijos pagrindu sukurtas Anykščių meno centro Sakralinio meno muziejus istoriniėje vyskupo Antano Baranausko salėje. Nors ir sovietmečio nepalankiomis sąlygomis, Katalikų bažnyčiai nuolat patiriant komunistinės valdžios suvaržymus, draudimus, pažeminimą, Lietuvos bažnyčiose epizodiškai buvo instaliuojami menininkų sukurti vitražai, paveikslai, skulptūros, kiti sakraliniai kūriniai, tačiau Anykščių Šv. Mato bažnyčioje ir jos šventoriuje garsių ir mažai žinomų, bet talentingų skulptorių, vitražo meistrų, tapytojų sukurtų kūrinių kolekcijos visuma neturi Lietuvoje analogų, nėra jai lygių. Monsinjoro pastangomis Anykščių šventovė tapo unikalia kultūros erdve, kurioje kunigo Alberto Talačkos idėjos, siekiai, vizijos pakylėjo ją iki iškirtinio konceptualios meno šventovės lygmens, kurio dar nėra pilnavertiškai suvokusi ir įvertinusi Lietuvos menotyra ir šiuolaikinė religijotyra bei kultūrologija. Dar turime tik pirminius šio fenomeno įvardinimus bei su nuostaba ir pagarba monsinjorui tariamus Lietuvos intelektualų vertinimus. Atgimimo metais Anykščių šventovėje su raštytojų, intelektualų delegacija apsilankiusi prof. Viktorija Daujotytė rašė: „Toks mano atmintyje liko Monsinjoras Albertas Talačka – pakėlęs gražią galvą, žiūrintis į švytinčius vitražus Šv. Mato bažnyčioje Anykščiuose. (...) Didžios ištvermės darbininkas, statytojas, dvasinių ir medžiaginių reikalų tvarkytojas, kartu tyriausios dvasios idealistas, įrašęs žodžius, kuriuos apmąstyti galima įvairiais rakursais „Gražiausias ir giliausias jausmas, kurį galima patirti, – tai mistinės tikrovės pajautimas. Jis yra visų mokslų sėjėjas. Tas, kuriam šis jausmas yra svetimas, tas, kuris negali stebėtis ir su pagarbia baime žavėtis, tas yra beveik miręs. Žinoti, kad tai, kas neatskleidžiama, tikrai egzistuoja kaip aukščiausia išmintis ir labiausiai spinduliuojantis grožis, kurio mūsų bukas protas negali apimti, tai ir yra tas jausmas, tikro religingumo centras". Ir iš šios minties, kuria išsakoma svarbiausia žmogaus pasaulio paslaptis, galima suvokti, kodel Monsinjorui Albertui Talačkai reikėjo meno kuriamo grožio, dailės, knygų, žeriničių bažnyčios vitražų. Trūksta žvilgsnių, liudijimų, trūksta palikimo tyrimo, kad garbusis Anykščių Monsinjoras užimtų jam priklausančią vietą tarp ano ir šio laiko sankirtos garbingiausių Lietuvos dvasininkų."

Monsinjoro A. Talačkos Anykščių šventovėje atlikti darbai, jo kultūros miestui dovanota dailės vertybių kolekcija, eksponuojama muziejuje, ir jo asmenybės ypatinga šviesa įrašo kun. Albertą Talačką ne tik į Anykščių, bet ir nacionalinę Lietuvos istoriją kaip sakralinės kultūros puoselėjimo fenomeną. Išmintingo dvasininko, meno esteto, mecenato veikla atveria naują monsinjoro šimtmetį Lietuvos kultūroje. Didis džiaugsmas, tikra malonė ir prasmė tai paliudyti šia kun. Alberto Talačkos gimimo šimtmečio proga, atveriančia atminties langą į monsinjoro Alberto Talačkos žmogiškąjį ir kūrybinį likimą bei jo buvimo mūsų kultūroje ateitį.

Vytautas Balčūnas,
muziejininkas, kultūrininkas